

- М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
16. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / [глав. ред. В. Н. Ярцева]. – 2-ое изд. – М. : Большая Рос. энциклопедия, 1998. – 685 с.

Лелека Т. О.
Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

ІНШОМОВНІ НАЗВИ СУЧАСНИХ ПРОФЕСІЙ ЯК ПРОЯВ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВ

Проблема використання іншомовних слів у мові, а також можливість їх заміни власними назвами є однією з головних у суспільстві, де відбуваються соціально-економічні перетворення. Процеси глобалізації не могли не відобразитись на зміні лексичного складу української та російської мов, тому що з'явилися нові форми професійних відносин між людьми.

Актуальність даної проблеми визначається наявністю великої кількості нових, незвичних для українських та російських громадян професій, які пропонує ринок вакансій.

Аналіз останніх досліджень показав, що в українській і російській мовах відбуваються процеси інтернаціоналізації лексичного складу завдяки використанню англіцизмів, про що свідчать праці багатьох лінгвістів (І. В. Кононенко, Т. І. Панько, О. П. Семотюк, О. Сліпушко, Л. П. Кислюк, О. А. Стишов, М. І. Голянич, Е. Ф. Володарська, А. К. Казкенова, Л. П. Крисін, О. П. Сологуб, О. Б. Шахрай, А. І. ДР'яков та ін.).

Метою даного дослідження є проблеми, пов'язані з причинами виникнення такої великої кількості англійських запозичень, які називають професії в українській та російській мовах, а також можливість їх заміни власними назвами з урахуванням відповідності семантичних ознак.

– розтлумачити значення англіцизмів, які є назвами сучасних професій, *Завдання даної роботи* і порівняти їх з українськими та російськими еквівалентами. Для цього використовуються сучасні українські і російські словники іншомовних слів, а також словники сучасних професій.

Серед причин появи іншомовних назв у сфері професійної діяльності можна виокремити три основні: необхідність називання нових понять, орієнтація на західні моделі, вплив глобалізаційних процесів, які відбуваються в усьому світі і ведуть до появи великої кількості назв, що мають бути вживаними у декількох мовах, тобто ми говоримо про розвиток процесу інтернаціоналізації лексичного складу.

За останніми даними, ринок вакансій пропонує дуже велику кількість професій, пов'язаних із різними економічними сферами, де вони позначають нові явища, які можна поділити на декілька груп: торгівля: укр. *сейлзмен*, рос. *сейлзмен* (людина, яка пропонує товари продавцям у торговельних місцях), укр. *дистриб'ютор*, рос. *дистриб'ютор/дистрибутор* (особа, яка займається розміщенням товарів на ринку, купівля і продаж певних товарів у межах певної території), укр. *ріелтор*, рос. *риэлтор* (спеціаліст з продажу нерухомості), укр. *мерчендайзер*, рос. *мерчендайзер* (торговий

представник, який готує товари до продажу і розповсюджує їх), укр. *супервайзер*, рос. *супервайзер* (інспектор, контролер, спостерігач, старший продавець, бригадир, завідувач групи співробітників); реклама: укр. *медіа-байер* (посадова особа в державних установах, що здійснює нагляд і контроль за правильністю їхніх дій, виконанням законів, інструкцій і т. ін. [1, 356]), рос. *медиа-байэр* (людина, яка закупає рекламну площу в газетах і розміщує рекламу [7, 5]), укр. *іміджмейкер*, рос. *имиджмейкер* (фахівець-психолог, який розробляє стратегію, тактику й техніку іміджу артиста, державного діяча для реклами, підвищення популярності [5, 298]), укр. *копірайтер*, рос. *копирайтер* (розробник, укладач оголошень, рекламних текстів тощо), укр. *інтерв'юер*, рос. *интервьюэр* (особа, яка бере в кого-небудь інтерв'ю, здійснює опитування), укр. *пейджмейкер*, рос. *пейджмейкер* (художник, який працює в рекламному бізнесі); сфери підприємницької діяльності: укр. *менеджер*, рос. *менеджер* (найманий професійний керівник підприємства, спеціаліст у сфері керування виробництвом), укр. *маркетолог*, рос. *маркетолог* (фахівець із вивчення маркетингу, вивчення вимог ринку); біржова діяльність: укр. *брокер*, рос. *брокер* (офіційний посередник під час укладання угод на біржі), укр. *дилер*, рос. *дилер* (фізична або юридична особа, яка здійснює перепродаж товарів або цінних паперів) та інші. Ця група становить близько 50% англіцизмів даної групи. Також дуже багато назв професій, пов'язаних з шоу-бізнесом: укр. *кліпмейкер*, рос. *клипмейкер* (фахівець з виготовлення відеокліпів), укр. *іміджмейкер*, рос. *имиджмейкер* (фахівець-психолог, який розробляє стратегію, тактику найефективнішого іміджу артиста, державного діяча для реклами, підвищення популярності), укр. *промоутер* рос. *промоутер* (1) особа, яка сприяє організації певного заходу за допомогою залучення інвесторів, спонсорів) та інші. Вони складають 20%. Зустрічаються і назви робітників сфери обслуговування: укр. *офіс-менеджер*, рос. *офис-менеджер* (спеціаліст, який займається адміністративною та господарською діяльністю в офісі), укр. *секьюриті*, рос. *секьюрити* (службовець органів безпеки), укр. *клінер*, рос. *клинер* (прибиральник приміщень) та інші. Ця група становить приблизно 30% від слів даної лексичної групи.

На сьогодні багатьом носіям української та російської мов не завжди зрозумілі значення іншомовних назв професій, особливо, коли різниця між ними незначна. Наприклад, слова укр. *секретар*, рос. *секретарь* ((фр.) технічний спеціаліст, службовець, який відповідає за справочинство установи і пише протоколи), укр. *офіс-менеджер*, рос. *офис-менеджер* (спеціаліст, який займається офісом: замовляє канцелярію, відповідає на дзвінки, перевіряє роботу прибиральників, замовляє продукти, оргтехніку, заключає договір з орендарями), укр. *секретар-референт*, рос. *секретарь-референт* (спеціаліст, який поєднує обов'язки секретаря і референта, такі, як планування робочого дня керівника, візова підтримка та інше), укр. *секретар-ресепшніст*, рос. *секретарь-ресепшинист* (секретар, в обов'язки якого входить прийом телефонних повідомлень і відвідувачів) сприймаються як однакові.

Усі запозичені назви професій можна поділити на ті, які позначають нові реалії і не можуть бути замінені власними назвами, і ті, які позначають відомі поняття, але не мають відповідників в мові-реципієнті, а також вживаються дуже часто, незважаючи на те, що є власні слова.

До першої групи належать англіцизми, які прийшли в українську і російську мови разом з новими поняттями.

Серед них можна виділити такі: укр. *андерайтер*, рос. *андерайтер* (гарант, поручитель, який розміщує акції шляхом їх продажу інвесторам); укр. *дилер*, рос. *дилер*

(фізична або юридична особа, яка здійснює перепродаж товарів, а також цінних паперів); укр. *девелопер*, рос. *девелопер* (спеціаліст з нерухомості, який на орендованій землі будує і здає приміщення в оренду); укр. *медіабайер*, рос. *медиабайэр* (той, хто закупає рекламну площу в газетах, займається рекламними замовленнями); укр. *рекрутер*, рос. *рекрутер* (спеціаліст з підбору персоналу для клієнтів); укр. *ресепшиніст/рецепшиніст*, рос. *ресепшинист/рецепшинист* (особа, яка здійснює прийом клієнтів по телефону або особисто і адресує їх до відповідних співробітників установи, реєструє відвідувачів); укр. *веб-дизайнер*, рос. *веб-дизайнер* (людина творчої професії, яка поєднує майстерність художника, програміста і творця); укр. *піарщик*, рос. *пиарщик* (спеціаліст зі встановлення співпраці між організацією і суспільством, основна задача якого – взаєморозуміння між компанією та її партнерами, клієнтами); укр. *тестер*, рос. *тестер* (спеціаліст, який забезпечує якість програмного продукту); укр. *трейдер* (1) фін. речник брокерської фірми в торговій зоні біржі), рос. *трейдер* (1) эк. юридическое или физическое лицо, обладающее правом заключать коммерческие сделки) та інші. У багатьох випадках такі слова належать до вузькоспеціалізованої сфери. За кількісними показниками ця група назв професій складає приблизно 40% серед запозиченої лексики цієї сфери. Відсутність відповідної назви в мові є однією з головних причин запозичення іншомовного елемента [2, 134].

Слова, які позначають вже існуючі і відомі явища і замінюють раніше описові конструкції, складають близько 30% іншомовних назв даної лексичної групи: укр. *промоутер*, рос. *промоутер* (представник компанії зі збуту продукції); укр. *спічрайтер*, рос. *спичрайтер* (автор текстів промов, виступів для найвищих посадових осіб держави); укр. *іміджмейкер*, рос. *имиджмейкер* (фахівець-психолог, який розробляє стратегію і техніку найефективнішого іміджу артиста, державного діяча для реклами, підвищення популярності); укр. *копірайтер*, рос. *копирайтер* (розробник і укладач оголошень рекламних текстів); укр. *кліпмейкер*, рос. *клипмейкер* (фахівець з виготовлення відеокліпів); укр. *сюрвейер*, рос. *сюрвейэр* (експерт, який оглядає застраховані судна та грузи); укр. *бренд-менеджер*, рос. *бренд-менеджер* (начальник відділу продаж, бренд-менеджер керує товарами відповідної тогової марки, не лише займається продажем, але й розповсюдженням марки); укр. *коректор*, рос. *корректор* (спеціаліст зі сфери редагування текстів) та інші. В українській та російській мовах існують слова, які відповідають англійським словосполученням і передаються словами-композиціями, що також є ознакою економії мовних засобів: укр. *офіс-менеджер*, рос. *офис-менеджер*; укр. *топ-менеджер*, рос. *топ-менеджер*; укр. *брокер-трейдер*, рос. *брокер-трейдер*; укр. *медіа-байер*, рос. *медиа-байэр*; укр. *сейлзменеджер*, рос. *сейлзменеджер*; укр. *лейбл-менеджер*, рос. *лейбл-менеджер* (спеціаліст, якого професійно можна порівняти з бренд-менеджером, але у сфері специфічної індустрії як шоу-бізнес) та інші.

Тенденція до встановлення відповідності між неподільністю об'єму і одноелементністю, однолексемністю спостерігається у тому випадку, коли відбувається заповнення порожньої ячейки, якій відповідає конкретний зміст, але означаюче – у вигляді окремого слова – відсутнє (замість нього використовується описовий зворот) [3, 39].

Іншомовні назви, які замінили власні незважаючи на еквівалентність семантичного обсягу: укр. *секьюриті*, рос. *секьюрити* (спеціаліст зі служби охорони, тілоохоронець) – укр. *тілоохоронець*, рос. *телохранитель*; укр. *клінер*, рос. *клинер* (людина, яка прибирає офіси, склади, установи, за кожен від роботи відповідає конкретна особа) – укр. *прибиральник*, рос. *уборщик*; складають близько 10% слів.

Іншомовні слова можуть бути близькими за значенням до власних, але мати відмінності семного складу.

Ця група охоплює приблизно 20% запозичених елементів. Наприклад: англ. *manager* (1) той, хто контролює роботу; 2) той, хто контролює виступи артистів або спортсменів) – укр. *менеджер*, рос. *менеджер* (1) найманий професійний керівник, спеціаліст у сфері керування виробництвом; 2) підприємець у професійному спорті, розважальному бізнесі, який організовує виступи спортсменів, артистів). Англійське запозичення дуже близьке до слів укр. *керівник* (той, хто керує ким-, чим-небудь, очолює когось, щось [1, 357]), рос. *руководитель* (лицо, которое руководит кем-нибудь, чем-нибудь [5, 357]). Але в українській і російській мовах ці слова не мають сему “найманий працівник”, а по-друге, вони позначають того, хто очолює якусь організацію, а англійське *менеджер* у своєму значенні має сему “керівник якоїсь сфери діяльності”, тому і використовується у більшості випадків у словосполученнях, які конкретизують напрямки діяльності: укр. *бренд-менеджер*, рос. *бренд-менеджер* (начальник відділу продажу якоїсь торгової марки, бренду); укр. *менеджер на митниці*, рос. *менеджер на таможене*; укр. *менеджер зі страхування*, рос. *менеджер по страхованию*; укр. *регіональний менеджер*, рос. *региональный менеджер*; укр. *менеджер з персоналу*, рос. *менеджер по персоналу*; укр. *менеджер з продажу*, рос. *менеджер по продаже* та інші. У цьому випадку можна говорити про відносини гіпонімії та гіперонімії: укр. *керівник* і рос. *руководитель* стосуються особи, яка виконує роль головного керуючого якогось підприємства чи організації, а *менеджер* – це людина, яка займається контролем одного з напрямків діяльності підприємства чи установи. Але, як вважають деякі лінгвісти, за англійським *менеджер* стоїть не просто процес, це ціла культура, яку можна назвати корпоративною. Менеджер у сучасному світі сприймається як стабільна робота з гарною зарплатою [2, 37]. Тобто не лише мовні фактори сприяють адаптації запозичення в мові-реципієнті, але й соціальні чинники.

Слова, запозичені з англійської, укр. *пейджмейкер*, рос. *пейджмейкер* (художник, який працює в рекламному бізнесі), також частково еквівалентні словам укр. *художник* (1) творчий працівник у царині образотворчого мистецтва; живописець, графік, скульптор [1, 567]) і рос. *художник* (1) тот, кто творчески работает в какой-нибудь области искусства [5, 756]). Запозичене слово має обмежену сферу застосування, а саме діяльність у сфері рекламного бізнесу. Укр. *сейлзмен*, рос. *сейлзмен* (особа, яка ходить по торгових точках і пропонує товари) співвідносяться з власними словами укр. *продавець* (той, хто продає який-небудь товар; особа, що займається продажем, торгівлею; торговець; працівник торгового підприємства, що відпускає товари покупцю [1, 657]), рос. *продавец* (1) работник магазина, отпускающий товар покупателю; 2) человек, который продает что-нибудь [5, 527]) як частково еквівалентні. Два слова мають різні сфери застосування, англійське слово позначає посередника між виробниками товару та продавцями, але сема “той, хто продає” зберігається в обох словах. Англійське запозичення укр. *супервайзер*, рос. *супервайзер* (1) інспектор, контролер, спостерігач, старший продавець, бригадир, завідувач групи співробітників; 2) головний організатор; 3) особа, яка контролює діяльність торгових представників) і його варіанти укр. *інспектор* (посадова особа в державних установах, що здійснює нагляд і контроль за правильністю їхніх дій, виконанням законів, інструкцій і т. ін. [1, 356]), рос. *инспектор* (должностное лицо, занятое инспектированием чего-нибудь [5, 215]); укр. *контролер* (особа, що контролює чи перевіряє кого-, що-небудь [1, 543]), рос. *контролёр* (должностное лицо, работник, который контролирует кого-нибудь или

что-нибудь [5, 251]) існують також як частково еквівалентні. У слові *інспектор* ми спостерігаємо в українській мові сему “в державній установі”, тобто з іншомовним воно знаходиться у відносинах перетину щодо семантичного обсягу, а запозичене *супервайзер* і укр. *контролер* і рос. *контролёр* перебувають у відносинах включення. Англїцизм, окрім значення, що характеризує слово *контролер*, має і інші.

Висновки. Англїцизми серед назв сучасних професій, як правило, називають нові реалії і не можуть бути замінені еквівалентами мови-реципієнта, про що говорять відмінності семантичного обсягу англїйського слова і його українського і російського варіантів, які у багатьох випадках не передають зміст запозиченого елемента повністю. Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням подальшої асиміляції англїцизмів в українській і російській мовах та їхнім використанням у суспільно-економічній моделі розвитку суспільства.

Л і т е р а т у р а :

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2001. – 1440 с.
2. Дьяков А. И. Причины интенсивного заимствования англицизмов в современном русском языке / А. И. Дьяков // Язык и культура. – Новосибирск, 2003. – С. 35–43.
3. Крысин Л. П. Иноязычное слово в современной жизни / Л. П. Крысин // Русский язык конца XX столетия. – М. : Рус.яз., 1996. – 285 с.
4. Крысин Л. П. Толковый словарь иноязычных слов / Леонид Петрович Крысин. – М. : Изд-во Эксмо, 2007. – 944 с.
5. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Сергей Иванович Ожегов. – М. : Русс. яз., 1996. – 797 с.
6. Сучасний словник іншомовних слів / Під ред. Г. П. Півторак. – К. : Довіра, 2006.
7. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. Oxford OX4 PP. A&C Black Publishers Ltd 2005.
8. <http://www/vde.infobus.ru/dictionary/ntm1>.

Литвиненко Т. О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

СТИЛІСТИЧНІ НОРМИ ДІЛОВИХ ПАПЕРІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

У сучасному глобалізаційному світі, який характеризується тенденцією до постійного розширення економічних, політичних, культурних тощо зв'язків проблема коректності й відповідності офіційно-ділових документів стилістичним нормам є актуальною.

Питання функціональної стилістики, термінології, документної лінгвістики порушувалися неодноразово у працях багатьох учених, зокрема з вивчення офіційно-ділової термінології (О. Ахманова, О. Реформатський, Г. Винокур), стилю англломовних документів міжнародних організацій (В. Калюжна), логіко-композиційної специфіки і стилю офіційно-ділової документації (Г. Солганік, А. Соколов, І. Вольська, Н. Ботвина, О. Олійник, Т. Савчин), етичних норм ділового спілкування (О. Рембач, Г. Гладіна, Н. Бабич) та ін. Офіційно-діловий стиль (далі ОДС) відносять до одного з найдавніших, джерела якого сягають ще часів античності. Перші зразки ОДС на території України датуються часами Київської Русі VII ст., укладені старослов'янською мовою; одночасно